

Trest je smysluplný,
když vede k pozitivní
změně

ASOCIACE
ORGANIZACÍ
V OBLASTI
VĚZEŇSTVÍ

RUBIKÓN
CENTRUM pomáháme překročit minulost

Pojďme posunout trestní politiku a vězeňství na úroveň vyspělých zemí 21. století

Posbírali jsme data a poznatky z kriminologie a trestního práva. Ukazují, že současné pojetí trestní politiky zatím nepřináší to, co od systému justice očekáváme.

Na základě souhrnných dat navrhujeme:

→ <u>Vytvořit funkční trestní politiku</u>	8
→ <u>Zlepšit pomoc obětem</u>	10
→ <u>Využívat efektivněji alternativní tresty</u>	11
→ <u>Zmodernizovat vězeňství a zajistit přípravu propuštěných lidí na návrat na svobodu</u>	13
→ <u>Vytvořit fungující systém práce s lidmi po propuštění</u>	15

Společně dokážeme snížit počet trestných činů a zmodernizovat české vězeňství

Zvýšíme bezpečí ve společnosti.	Snížíme riziko recidivy , podpoříme ukončení „kriminální kariéry“ a ekonomickou soběstačnost lidí s trestní minulostí.
Budeme efektivněji nakládat s veřejnými zdroji.	Posílíme satisfakci obětí a obnovíme vazby narušené trestným činem.
Vyřešíme přeplněnost českých věznic , a tím i nedostatek personálu.	Snížíme sociální vyloučení rodin trestaných osob.

Data ukazují, že trestní politika zatím neplní očekávání

Nedaří se snižovat recidivu a zanedbáváme prevenci

Snižovat recidivu vyžaduje řešit příčiny páchaní trestných činů a podporovat pozitivní změny v chování pachatelů. K tomu je potřeba vedle sankcí s pachateli odborně pracovat.

Poloviny trestných činů se dopouští osoby, které před soudem už stály	Celoživotní společenské náklady na jednoho recidivistu činí 51,9 mil. Kč

Neřešené sociální problémy jsou zárodkem kriminality. Jejich prevence a včasné podchycení prostřednictvím sociální práce je levnějším řešením.

Chybí nám provázanost trestní politiky s politikou sociální. Nedostatečně investujeme do prevence.

Oběti se cítí přehlížené

Oběti mají malé možnosti, jak získat pocit spravedlivého řešení a satisfakce.

Vyrovnat se s následky trestného činu je těžké, bez pomoci a podpory ztrácejí oběti pocit spravedlnosti ve společnosti.

Přes **30 %** populace se stalo obětí trestného činu

Škoda přesahuje **30 miliard/rok**

Nevhodně uložené alternativní tresty se často přemění v nepodmíněný trest odnětí svobody

Zhruba polovina odsouzených má kvůli kumulaci trestů neúměrně vysoké tresty. Právě dlouhé tresty jsou hlavní příčinou vysoké míry uvěznění v ČR.

Často přehlízíme individuální okolnosti daného případu a alternativní tresty jsou pak ukládány málo efektivně. Dochází k nadužívání podmíněného trestu, který sám o sobě nemá výchovný účinek. Během výkonu alternativních

trestů se s pachateli málo výchovně pracuje a nedostatečně se řeší příčiny a důsledky spáchaného činu.

Tím se do vězení dostávají i lidé, kteří se dopustili méně závažných činů a pro které je pobyt ve vězení neadekvátní a příliš nákladný.

Míra uvěznění v ČR je třetí nejvyšší v EU

V ČR je srovnatelná míra kriminality jako v ostatních vyspělých zemích

Míra uvěznění je ale 2–3krát vyšší

Za vysokým počtem vězněných lidí stojí represivní nastavení trestní politiky

Počet vězněných osob přitom stále roste. **Praxe i výzkumy potvrzují, že trest odnětí svobody je vhodné ukládat jen v krajním případě, kdy je nezbytné trestanou osobu izolovat od společnosti.**

Efektivním řešením méně závažné trestné činnosti jsou alternativní tresty, nebo dokonce postupy mimo trestní právo. To doporučují OSN, Rada Evropy i EU.

České věznice jsou přeplněné a zastaralé. Vězeňství se nachází v krizové situaci

Třetina věznic je nyní zaplněna nad svou maximální kapacitu.

Kvůli přeplněným věznicím neplníme své mezinárodní závazky a doporučení.

Česká republika např. nenaplnuje standard ubytovací plochy na jednu vězněnou osobu.

Věznice jsou zastaralé, chybí personál i finance

Ve věznicích jsou lidé ubytováni v ložnicích obvykle po 10 a více osobách. Toto hromadné ubytování přináší spoustu negativ a ztěžuje práci s odsouzenými.

Ve zhruba 10 věznicích je nedostatek personálu kritický a je řešen výpomocí z jiných věznic. Současný rozpočet vězeňské služby neumožňuje provádět běžnou údržbu a opravy, jsou prováděny pouze havarijní opravy.

Vězeňská služba ČR eviduje více než 1000 neobsazených míst. Cca 20 % z nich jsou odborní zaměstnanci (psychologové, sociální pracovníci, speciální pedagogové).

Vězení je nejdražší forma trestu, která s sebou nese řadu negativních sociálních dopadů

Náklady na denní věznění jedné osoby jsou

1 900 Kč

Celkově jde o 37 milionů Kč na den a zhruba

13,5 miliard Kč/rok

Náklady na jednoho recidivistu, který se vrátí do vězení, jsou

51,9 milionů Kč

S pobytem ve vězení je spojeno, že uvěznění ztrácejí kontakt s běžným životem a každodenními povinnostmi. Slábne jejich schopnost se rozhodovat a nést

odpovědnost za svůj život. **Vězněné osoby vypadávají z běžného trhu práce, nemají standardní příjem a mají omezené možnosti postarat se o svou rodinu a hradit škodu.** Odloučení a sociální propad rodin vězněných osob má fatální vliv na děti vězněných rodičů.

Snížení recidivy se neobejde bez odborné práce s pachateli trestných činů

Klíčem ke snížení recidivy je odborná práce s pachateli trestných činů. **Zásadní je řešit příčiny, které za trestnou činností stojí, a podpořit faktory, které jsou podstatné pro odklon od kriminálního chování.**

Sem patří vedení pachatelů k přijetí odpovědnosti, poradenství k získání zaměstnání a řešení dluhů a podpora jejich sociální stabilizace a ekonomické soběstačnosti.

Díky odborné podpoře jsou pachatelé schopni své problémy řešit. Tím se snižuje riziko jejich recidivy.

Naše návrhy, k čemu by se měla zavázat příští politická reprezentace:

1. Zmodernizujeme trestní politiku podle osvědčené praxe vyspělých zemí

Moderní vyspělé trestní politiky dosáhneme těmito kroky

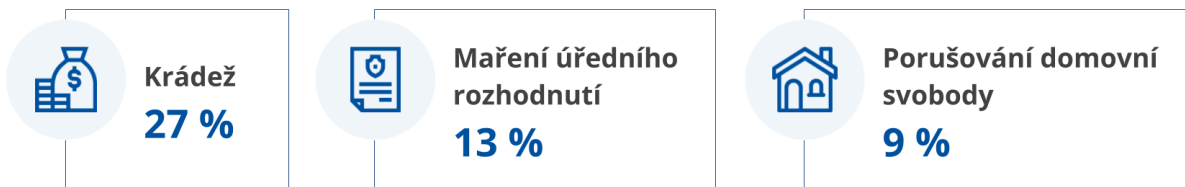
- a) **Vytvoříme dlouhodobou strategii trestní politiky** postavenou na datech.

Česká trestní politika je represivní. Máme 3. nejvyšší index uvěznění a 6. nejvyšší index lidí v probaci v EU.

- b) Posílíme principy restorativní justice a tím lépe zohledníme potřeby obětí a zvýšíme odpovědnost pachatelů za následky činů. **Principy restorativní justice uplatníme ve všech fázích trestního řízení.**
- c) Zrealizujeme změny trestních předpisů, **bagatelní činy přesuneme do přestupkového řízení** a posílíme kapacity k řešení těchto případů.
- d) **Zrealizujeme komplexní reformu trestů a trestních sazeb** tak, aby tresty odpovídaly společenské závažnosti trestných činů.

Nejčastější trestné činy, kvůli nimž jdou lidé do vězení

Hlavní příčinou vysokého počtu uvěznění je přísný postih bagatelní trestné činnosti (která v jiných zemích není často ani trestným činem) a délka trestů.

OSN i Rada Evropy doporučují snižovat vězeňskou populaci

e) Posílíme prevenci a včasné řešení sociálních problémů.

Řešení kriminality vyžaduje vhodnou kombinaci nástrojů trestního práva a sociální politiky.

Veřejnost se ke změnám trestní politiky staví vstřícně

Zhruba polovina veřejnosti je skeptická k účinku přísných trestů. Stejná část veřejnosti podporuje přístup založený na převýchově místo na represii a izolaci. A třetina by místo uvěznění volila spíše cestu prevence prostřednictvím výchovy a alternativních trestů.

2. Pomůžeme obětem vyrovnat se se situací a poskytneme jim odbornou pomoc

Větší péče o oběti a pocitu spravedlnosti ve společnosti dosáhneme těmito kroky

- a) **Vytvoříme komplexní strategii**, která nastaví systém **péče pro oběti** a zajistí naplnění jejich práv.
- b) **Budeme systematicky sbírat a vyhodnocovat data o obětech a data o práci s nimi**. Zatím zcela chybí.
- c) Zajistíme, **ať každá oběť dostane potřebné informace a nabídku odborné pomoci**. Zasadíme se o vznik mapy poskytovatelů pomoci obětem trestných činů z řad advokátů, státních institucí i neziskových organizací.
- d) **Zrychlíme a zefektivníme proces odškodňování obětí**.
- e) **Zajistíme podmínky pro jednotnou a kvalitní péči o oběti** v celé ČR. **Podpoříme rozvoj služeb pro oběti a restorativních programů** a zajistíme úzkou spolupráci státu a neziskového sektoru. **Zajistíme financování služeb** dle zákona o obětech, a to ve výši předpokládané důvodovou zprávou.

**Dotace na služby pro oběti pro rok 2025 činí
7 900 000 Kč na celou ČR.**

- f) Podpoříme rozvoj služeb pro dětské oběti násilí a další zranitelné skupiny obětí.
- g) Posílíme vzdělávání soudců a státních zástupců, ať rozumí lépe perspektivě potřeb obětí a umí je při svém rozhodování zohledňovat.

3. Zefektivníme výkon alternativních trestů a zamezíme jejich nadměrné přeměně v trest odnětí svobody

Efektivnějších alternativních trestů dosáhneme těmito kroky

- a) Zajistíme, ať jsou tresty ukládané na základě individuálního přístupu.

Ten má zohlednit nejen **specifické potřeby pachatelů, ale i potřeby obětí**. Podmíněný trest by měl být podpořen výchovným působením na pachatele.

Navýšíme kapacity Probační a mediační služby, která může poskytovat informace pro rozhodování soudců a státních zástupců a zajistit práci s pachateli během výkonu trestu.

2/3 zaměstnanců Probační a mediační služby jsou přetížené (1 pracovník pracuje s 80–120 případy).

Na příkladu obecně prospěšných prací se prokázalo, že předjednání vhodnosti trestu prostřednictvím Probační a mediační služby zvyšuje jeho vykonatelnost až o 15 %.

Téměř 50 % ukládaných trestů tvoří podmíněné tresty odnětí svobody, které mají minimální výchovný efekt.

- b) Zvýšíme využívání elektronického monitoringu a doprovodného výchovného působení na pachatele.**
- c) Vytvoříme celorepublikově dostupnou síť probačních a resocializačních programů Probační a mediační služby a nevládního sektoru. Zajistíme podmínky pro trvalou kvalitu a udržitelnost těchto programů.**

Prostředky na rozvoj probačních a resocializačních programů pro mladistvé na rok 2025 na celou ČR činí 1 300 000 Kč. Pro dospělé to je 1 800 000 Kč. Tato podpora je zanedbatelná a stále klesá. Potřebné a osvědčené programy postupně zanikají.

- d) Vytvoříme podmínky pro individuální práci s odsouzenými** během výkonu alternativních trestů, a to prostřednictvím státního i nestátního sektoru. Tím posílíme jejich odpovědnost za následky trestného činu a budeme řešit příčiny, které za jejich trestnou činností stojí.
- e) Zajistíme včasnou reakci na to, když někdo neplní podmínky uloženého trestu.** Tím zamezíme řetězení nevykonaných trestů a jejich přeměně v dlouhé nepodmíněné tresty.

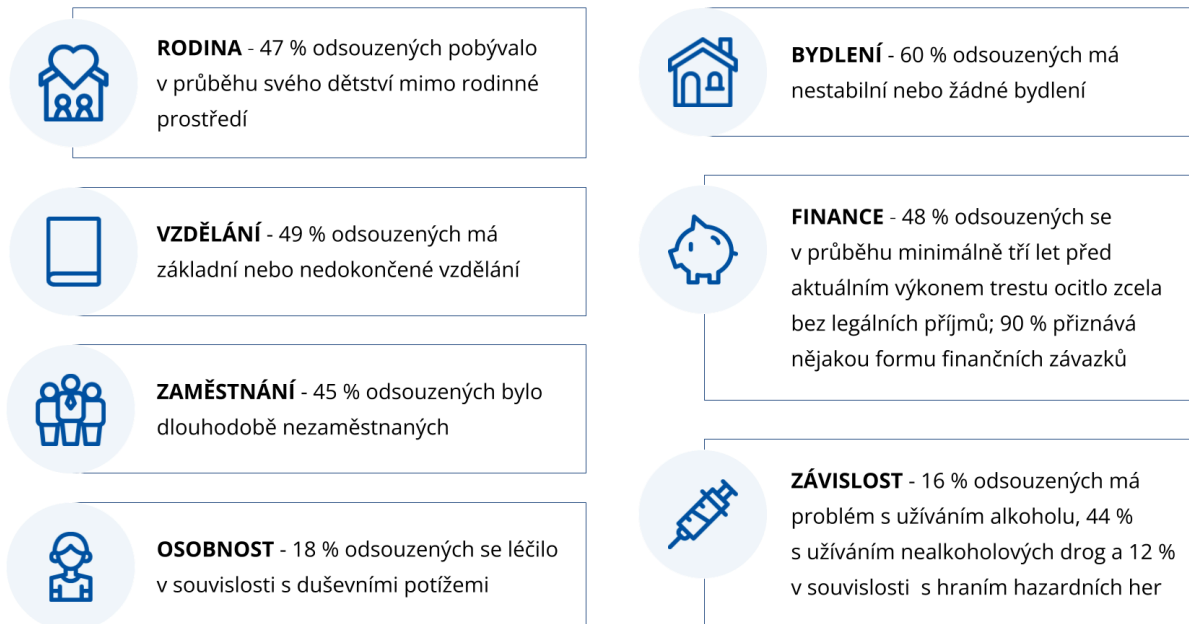
4. Zmodernizujeme české vězeňství a vězněné připravíme na návrat na svobodu

**Pro modernizaci vězeňství je klíčová efektivnější
trestní politika a snížení počtu vězněných osob.**

Moderního vězeňství dosáhneme těmito kroky

- a) Investujeme do modernizace věznic s cílem změnit podobu velkokapacitních věznic s hromadným ubytováním** a přiblížit ji standardům 21. století. Pro úspěšnou práci s lidmi ve vězení lépe fungují menší komunitní zařízení s individuálním přístupem a civilním prostředím.
- b) Investujeme do digitalizace věznic.** Snížíme tak administrativní zátěž personálu věznic.
- c) Zvýšíme dostupnost programů a služeb Vězeňské služby a nevládního sektoru,** které pomáhají nápravě vězněných osob a jejich úspěšnému návratu do společnosti.

Profil vězňených osob

d) Zlepšíme podmínky pro kontakt rodin a dětí s vězňeným rodičem.

V ČR je cca 30 000 dětí odsouzených rodičů. **Každý druhý odsouzený je rodičem.** Aniž by děti cokoli spáchaly, jsou stejně jako jejich rodiče potrestány a svým způsobem izolovány. Zažívají ztrátu nejbližších, ale i stud a často i nepochopení okolí.

Povolený osobní kontakt rodiče ve vězení s jeho rodinou je jen 3 hodiny měsíčně, pouhých 36 hodin ročně.

Dotace na podporu práce nevládních organizací s rodinami vězňených osob na rok 2025 činí jen 1,8 mil. Kč na celou ČR.

e) Zlepšíme dostupnost zdravotní péče ve věznicích.

5. Vytvoříme fungující systém odborné práce s lidmi po propuštění

a) Vytvoříme celorepublikově dostupný systém práce s lidmi po propuštění.

V současnosti neexistuje stabilní a státem garantovaný systém podpůrných služeb pro osoby opouštějící vězení a systémové propojení práce s lidmi ve věznici a po propuštění. To má za následek nedostatečnou integraci trestaných osob do společnosti i jejich sníženou zaměstnatelnost a vyšší riziko recidivy.

 7 z 10

vězněných osob je ve vězení opakovaně

 3 z 10

propuštěných se vrátí do vězení během prvních 2 let po propuštění

 5 z 10

se vrátí do 7 let po propuštění

Vytvoříme funkční systém, ve kterém propojíme aktéry veřejné správy, místní samosprávy a nevládního sektoru.

Zajistíme dostatečné kapacity a dostupnost potřebných programů a služeb a zajistíme celorepublikovou dostupnost a stabilní financování těchto programů.

Ke snížení recidivy je klíčová podpora v prvních 2 letech po propuštění.

b) Zlepšíme podmínky pro využívání podmíněného propuštění

a podpoříme jednotné rozhodování soudců o podmíněném propuštění.

Recidiva po 5 letech je nižší u podmíněně propuštěných (28 %) než u osob, které vyjdou z vězení pod odpykání celého trestu (48 %).

c) Zajistíme efektivní podporu pro sociální stabilizaci a vstup

trestaných osob na trh práce. Využijeme dostupné zaměstnávání, zprostředkování práce, podporu v pracovní adaptaci. Zamezíme nadužívání požadavku trestní bezúhonnosti.

Ročně věznice opouští 10 000 osob. Lidé se záznamem v Rejstříku trestů představují zhruba 6 % populace v produktivním věku. Jsou tedy významnou hybnou silou trhu práce.

Změny v trestní politice a vězeňství se vyplatí. Povedou ke snížení sociálního vyloučení a nákladů na řešení recidivy. Přinesou spravedlivé řešení pro oběti a zajistí bezpečí ve společnosti.

Použité zdroje

- České priority: Penologická recidiva z pohledu genderu, doby po propuštění a typu propuštění:
<https://www.ceskepriority.cz/files/penologicka-recidiva-gender-a-dalsi-kriminologicka-data-pro-cr.pdf>
- České priority: Stínové ceny a společenské náklady kriminality, 2022
- Drahy, F., Hůrka, J.: Petras, M.: SARPO: Charakteristiky odsouzených v českých věznicích, Vězeňská sužba ČR, 2019
- Drápal, J., Jiříčka, V., Raszková, T. (eds): České vězeňství, Wolters Kluwer, 2021
- Kulatý stůl prezidenta republiky k vězeňství: podklady Vězeňské služby ČR a Probační a mediační služby ČR, 2024
- Ministerstvo vnitra ČR: Zpráva o bezpečnostní situaci na území ČR, 2023
<https://mv.gov.cz/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-verejneho-poradku-a-vnitri-bezpecnosti-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2023.aspx>
- Nejvyšší státní zastupitelství: Zvláštní zpráva věznice, 2019
zvl_zprava_veznice25_09_2019.pdf
- Scheinost, M., Válková, H. a kol.: Sankční politika a její uplatňování (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí IV.), IKSP, 2015,
<http://www.ok.cz/iksp/docs/429.pdf>
- Úřad vlády: Pracovní skupina pro trestní politiku, 2021, [Teze trestní politiky](#)
- Vězeňská služba ČR: Statistické údaje o stavu vězňených osob <msh04-2024.pdf> (<vscr.cz>)
- Vězeňská služba ČR: Statistická ročenka Vězeňské služby ČR, 2023, [Statistická ročenka](#)
- www.rescaled.cz
- World Prison Brief: [Highest to Lowest - Prison Population Rate | World Prison Brief \(prisonstudies.org\)](#)
- Zpráva o stavu lidských práv v České republice v roce 2023, [Zpráva o stavu lidských práv v České republice v roce 2023 | Vláda České republiky](#)
- Zpráva pro vládu České republiky o návštěvě Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT), 2018,
<Priloha-c--1---Zprava-CPT-z-r--2018.pdf>